

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Економічний факультет
Кафедра фінансів і кредиту

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ
вибіркова

Освітньо-професійна програма: "Фінанси, банківська справа та страхування"

Спеціальність: 072 "Фінанси, банківська справа та страхування"

Галузь знань: 07 "Управління та адміністрування"

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Факультет: економічний

Мова навчання: українська

Розробник: Марич Максим Григорович, доцент кафедри фінансів і кредиту, доцент

Профайл викладача: <https://econom.chnu.edu.ua/kafedry-ekonomichnogo-fakultetu/kafedra-finansiv-i-kredytu/kolektyv-kafedry-finansiv-i-kredytu/marych-maksym-grygorovych>

Контактний тел. **0950438901**

E-mail: m.marych@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=3937>

Консультації: очні консультації: щовівторка, 10:30-11:30, к. 14, ауд. 7а
он-лайн консультації: щочетверга, 14:30 - 15:30 (за попередньою домовленістю)

1. Анотація навчальної дисципліни. Навчальна дисципліна «Соціальне страхування» належить до вибіркових освітніх компонент освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Після завершення засвоєння змісту дисципліни здобувачі отримають базові фундаментальні знання з соціального страхування і набудуть відповідних фахових та спеціальних компетентностей для розв'язання складних спеціалізованих завдань і практичних проблем у ході професійної діяльності на підприємствах, при роботі у фінансових органах, установах та у повсякденному житті.

2. Мета навчальної дисципліни. Формування у здобувачів теоретичних знань і практичних навичок з питань суті соціального страхування, механізмів її проведення з метою досягнення заздалегідь визначених цілей, місця і ролі фондів ЗДСС у житті держави, роботодавців, найманих працівників та фізичних осіб. Навчити здобувачів правильно застосовувати теоретичні знання, отримані при вивченні дисципліни на практиці, професійно грамотно використовувати в роботі нові форми, методи і підходи до вирішення проблем соціального страхування в Україні на сучасному етапі.

3. Пререквізити. Вивчення дисципліни «Соціальне страхування» базується на попередньому ознайомленні з понятійним та методичним апаратом таких дисциплін, як «Страхування», «Фінанси», «Вступ у спеціальність», «Фінанси підприємств», «Економічна теорія». Вивчення дисципліни «Соціальне страхування» допоможе для виконання курсової роботи та випусково-кваліфікаційної роботи.

4. Результати навчання. Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування») вивчення дисципліни «Соціальне страхування» сприяє формуванню наступних компетентностей і програмних результатів навчання:

Загальні та фахові компетентності:

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

СК06. Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК07. Здатність складати та аналізувати фінансову звітність.

СК08. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.

Програмні результати навчання

ПР01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

- ПР03. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.
- ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.
- ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).
- ПР07. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування.
- ПР09. Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію.
- ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.
- ПР11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.
- ПР12. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефаківців у фінансовій сфері діяльності.
- ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань і змістовно інтерпретувати отримані результати.
- ПР21. Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.
- ПР22. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ПР23. Визначати досягнення та ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	III	VI	3	90	2	15	30	-	-	45	-	залік
Заочна	III	VI	3	90	2	4	8	-	-	78	-	залік

5.2. Дидактична карта навальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Основи соціального страхування											
Тема 1. Сутність, принципи і роль соціального страхування Мета: сформувати у здобувачів розуміння категорії, сутності, значення соціального страхування. Охарактеризувати види загальнообов’язкового соціального страхування. Формувати уміння працювати з фаховою літературою та законодавчою базою у сфері загальнообов’язкового соціального страхування.	6	2	3			2	6	2	2			4
Тема 2. Історія становлення та розвитку соціального страхування Мета: сформувати у здобувачів розуміння історії становлення та розвитку соціального страхування. Формувати вміння використовувати набуті теоретичні знання зі соціального страхування для особистого захисту від соціальних ризиків та для вирішення професійних завдань.	7		2			4	7					5
Тема 3. Державне регулювання соціального страхування в Україні Мета: сформувати у здобувачів розуміння особливостей державного регулювання соціального страхування. Привчати здобувачів як майбутніх фахівців фінансової	8	3	2			4	8	-	-			8

сфери творчо оперувати набутими знаннями, розвивати логічне, системне та економічне мислення щодо основ функціонування позабюджетних фондів та використання соціальної інформації для прийняття ефективних рішень у соціальній сфері, вміння застосувати набуті знання як у навчанні так і в майбутній професійній діяльності.												
Тема 4. Управління коштами соціального страхування Мета: сформувати у здобувачів розуміння особливостей управління коштами соціального страхування. Навчитись розраховувати ЄСВ (єдиний соціальний внесок).	7		2			4	7	-	-			8
Тема 5. Соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності Мета: сформувати у здобувачів розуміння особливостей соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Навчитись розраховувати лікарняні працівникам.	11	2	4			5	11	1	2			8
Разом за змістовим модулем 1	39	7	13			19	39	3	4			32
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Практика здійснення видів соціального страхування в Україні											
Тема 6. Медичне страхування Мета: сформувати у здобувачів розуміння особливостей медичного страхування. Навчитись застосовувати принципи особистого страхування на практиці.	7	2	3			3	7	-	-			7

Тема 7. Соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань Мета: сформувані у здобувачів розуміння особливостей загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання. Навчитись нараховувати виплати у разі настання нещасних випадків.	8		2			5	8	-	-			8
Тема 8. Соціальне страхування на випадок безробіття Мета: сформувані у здобувачів розуміння особливостей загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Навчитись нараховувати виплати по безробіттю.	11		2	4		5	11	-	-			11
Тема 9. Державне пенсійне страхування Мета: сформувані у здобувачів розуміння особливостей державного пенсійного страхування. Опрацювати механізм нарахування пенсії.	10			4		5	10	1	2			7
Тема 10. Недержавне пенсійне страхування Мета: сформувані у здобувачів розуміння особливостей недержавного пенсійного страхування. Визначити роль недержавних пенсійних фондів у суспільстві.	8		2			5	8	-	2			6
Тема 11. Досвід соціального страхування різних країн світу Мета: розглянути досвід соціального страхування	7		2	2		3	7	-	-			7

передових країн світу. Визначити ті принципи, які можна використовувати у вітчизняній економіці.												
Разом за змістовим модулем 2	51	8	17			26	51	1	4			46
Усього годин	90	15	30			45	90	4	8			78

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

Самостійна робота здобувачів з дисципліни «Соціальне страхування» спрямована на узагальнення, систематизацію та закріплення знань по кожній темі. Самостійна робота здобувачів з дисципліни охоплює підготовку до аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарських); виконання індивідуальних завдань протягом семестру; роботу над питаннями тем навчальної дисципліни відповідно до робочої програми; підготовку до практики та виконання завдань, передбачених практикою; підготовку до всіх видів контрольних випробувань, у тому числі модульних і комплексних контрольних робіт; участь у наукових і науково-практичних конференціях, семінарах, конкурсах тощо.

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна ф.н.	заочна ф.н.
1	Сутність, принципи і роль соціального страхування 1. Соціальне страхування як форма соціального захисту населення. 2. Правові основи функціонування системи соціального страхування в Україні. 3. Основи теорії «держави соціального добробуту».	6	8
2	Історія становлення та розвитку соціального страхування 1. Історичні аспекти розвитку соціального страхування. 2. Етапи створення соціального страхування в різних країнах світу.	6	8
3	Державне регулювання соціального страхування в Україні 1. Необхідність та значення державного регулювання соціального страхування. 2. Повноваження та функції правління та виконавчих дирекцій фондів соціального страхування. 3. Шляхи взаємодії суб'єктів соціального діалогу.	6	10
4	Управління коштами соціального страхування 1. Визначення середнього доходу для суб'єктів підприємницької діяльності. 2. Порядок складання довідки про середню заробітну плату.	6	8
5	Соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності 1. Розрахунок страхових виплат у разі тимчасової втрати працездатності. 2. Сучасні тенденції формування та використання коштів Фонду соціального страхування.	6	12
6	Медичне страхування 1. Форми фінансування сфери охорони здоров'я. 2. Особливості запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування в Україні. 3. Зарубіжний досвід державного медичного страхування.	2	10
7	Соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань 1. Порядок проведення страхових виплат з фонду СС при настанні нещасних випадків на виробництві. 2. Соціальні послуги, які здійснюються та відшкодовуються Фондом соціального страхування.	6	9

8	Соціальне страхування на випадок безробіття 1. Сутність та необхідність соціального страхування на випадок безробіття. 2. Функції Фонду соціального страхування на випадок безробіття. 3. Досвід державної політики щодо зайнятості населення в умовах криз. 4. Види матеріального забезпечення та соціальних послуг у сфері соціального страхування на випадок безробіття. 5. Заходи із професійної орієнтації, підготовки та перепідготовки. 6. Особливості діяльності Державного центру зайнятості. 7. Забезпечення санаторно-курортного лікування застрахованих осіб.	6	13
9	Державне пенсійне страхування 1. Сутність та структура пенсійної системи України. 2. Реформування системи пенсійного страхування. 3. Сучасні тенденції формування та використання коштів Пенсійного фонду України.	6	13
10	Недержавне пенсійне страхування 1. Організаційні засади недержавного пенсійного забезпечення. 2. Перспективи розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні.	6	9
11	Досвід соціального страхування різних країн світу 1. Соціальне страхування в Швеції та Нідерландах. 2. Особливості соціального страхування в США. 3. Особливості соціального захисту населення в країнах Азії	4	8

6. Методи навчання, форми та методи оцінювання

Методи навчання:

- вербальні методи (лекція, бесіда, диспут, пояснення, розповідь тощо);
- практичні методи (практичні роботи);
- наочні методи (демонстрація, ілюстрація, презентації, відеоматеріали);
- пояснювально-ілюстративні методи;
- робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, нормативною літературою та інтернет-ресурсами;
- самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни;
- дистанційне навчання з використанням відповідних онлайн-платформ.

Методи оцінювання:

- усне опитування;
- письмове опитування;
- тестування;
- глосарій;
- презентація і захист результатів виконаних завдань і досліджень;
- аналітичні звіти, реферати, тези доповідей, статті;
- підсумковий контроль – екзамен.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінювання результатів навчання відбувається шляхом поточного та підсумкового контролю знань студентів. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять, самостійної роботи і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	Відмінно

Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	Добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Загальна кількість балів, яку студент може отримати у процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких 60 балів студент набуває при поточних видах контролю і 40 балів – у процесі підсумкового виду контролю (залік).

Кількість балів за кожний навчальний елемент виводиться із суми поточних видів контролю (за виступи на семінарах, доповнення, тестові завдання, підготовку рефератів тощо). Кількість балів за модуль дорівнює сумі балів, отриманих за навчальні елементи даного модуля. Максимальна кількість балів складає: за змістовий модуль 1 – 25 балів; змістовий модуль 2 – 35 балів; підсумковий модуль – 40 балів.

У 40 балів, що можливо отримати на заліки входить: 2 теоретичні питання по 10 балів, 5 тестових завдань по 2 бали і задача – 10 балів.

Оцінка «А» ставиться у випадках, коли студент має систематичні та глибокі знання навчального матеріалу, вміє без помилок виконувати практичні завдання, передбачені програмою дисципліни, засвоїв основу та ознайомився з додатковою літературою, викладає матеріал у логічній послідовності, робить узагальнення і висновки, наводить практичні приклади у контексті тематичного теоретичного матеріалу.

Оцінка «В» ставиться, якщо студент повністю засвоїв навчальний матеріал, знає основну літературу, вміє виконувати практичні завдання, викладає матеріал у логічній послідовності, робить певні узагальнення і висновки, але не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускається незначних помилок у формулюванні термінів, категорій, розв'язанні практичних завдань.

Оцінка «С» ставиться, якщо студент повністю засвоїв навчальний матеріал, знає основну літературу, вміє виконувати практичні завдання, викладає матеріал у логічній послідовності, але не вміє робити певні узагальнення і висновки, не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускається незначних помилок у формулюванні термінів, категорій, розв'язанні практичних завдань.

Оцінка «D» ставиться у випадках, коли студент засвоїв матеріал не у повному обсязі, дає неповні відповіді на поставлені теоретичне запитання, допустився грубих помилок у розв'язанні практичного завдання.

Оцінка «Е» ставиться у випадках, коли студент засвоїв матеріал не у повному обсязі, дає неповні відповіді на поставлені теоретичне запитання, не вміє чітко узагальнити опрацьований матеріал, допустився грубих помилок у розв'язанні практичного завдання.

Оцінка «FX» ставиться студенту, який не засвоїв навчальний матеріал, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні запитання, не вміє виконувати розрахунки та розв'язувати практичні завдання.

Студент, який набрав протягом нормативного терміну вивчення дисципліни 60 балів та виконав навантаження за всіма кредитами має можливість не складати залік і отримати набрану кількість балів в підсумкову оцінку або складати залік з метою підвищення свого рейтингу за даною навчальною дисципліною. Якщо студент набрав менше 35 балів він не допускається до складання заліку.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)		Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1	Змістовий модуль № 2		

T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	40	100
5	5	5	5	5	6	6	6	6	6	5		

7. Рекомендована література – основна

1. Безугла В., Загірняк Д., Шаповал Л. Соціальне страхування. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 208 с.
2. Внукова Н., Кузьмінчук Н. Соціальне страхування. Кредитно-модульний курс. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 412 с.
3. Квасницька Р.С., Доценко І.О. Соціальне страхування: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Друкарня Рута, 2019. 355 с.
4. Коверза В.С. Соціальне страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 5 (22). С. 85–89.
5. Кошевський В.С., Воробей П.А., Савченко А.В., Семенюк О.О., Колб О.Г. Кримінально-правова охорона соціального та пенсійного страхування: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 154 с.
6. Макаренко А.П. Соціальне страхування: сутність, значення та обліковий аспект: навч. посіб. для здобувачів екон. спец. ВНЗ. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. 199 с.
7. Марич М.Г. Соціальне страхування: навч. посіб. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2022. 176 с.
8. Соціальне страхування: навч. практик. / Укл. М.Г. Марич, С.С. Кучерівська. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2022. 293 с.
9. Мельник Т.А. Проблемні аспекти розвитку системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в Україні. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2018. Вип. 1 (34). С.188–197.
10. Петрушка О.В., Шулюк Б.С. Проблеми соціального страхування та напрями його модернізації в Україні. Економіка. Фінанси. Право. 2017. №11/3. С. 59–61.
11. Пікус Р.В. Соціальне страхування: навч. посіб. Київ: Компринт, 2018. 251 с.
12. Прилипко С.М., Ярошенко О.М., Занфірова Т.А., Аркатов Я.А. Загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні: сучасний стан та стратегія розвитку: моногр. Харків: Право, 2017. 208 с.
13. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України №1058-IV. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
14. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
15. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
16. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
17. Сохань М.Ю. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування як форма соціального захисту осіб із сімейними обов'язками. Прикарпатський юридичний вісник. 2020. №2 (31). С. 65–68.
18. Noghanibehambar H., Salari M. Health benefits of social insurance. Health Economics. 2020. Vol. 29. P. 1813–1822.
19. Zhao K. Social insurance, private health insurance and individual welfare. Journal of Economic Dynamics and Control. 2017. Vol. 78. P. 102–117.

8. Інформаційні ресурси

Офіційні сайти органів державного управління України:

1. Державна казначейська служба України – <http://www.treasury.gov.ua>
2. Державна податкова служба України - <https://tax.gov.ua/>
3. Державна служба статистики України – <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Кабінет Міністрів України – [http:// www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua)
5. Міністерство економіки України – <http://www.me.gov.ua>
6. Міністерство фінансів України – <http://www.minfin.gov.ua>
7. Пенсійний фонд України – <http://www.pfu.gov.ua/>
8. Рахункова палата України – <http://www.ac-rada.gov.ua/>
9. Міністерство соціальної політики України - <https://www.msp.gov.ua/>
10. Пенсійний фонд України - <https://www.pfu.gov.ua/>
11. Фонд соціального страхування України -<http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main>
12. Державний центр зайнятості - <https://www.dcz.gov.ua>

Офіційні сайти міжнародних фінансових організацій:

1. Банк міжнародних розрахунків — <http://www.bis.org/>
2. Міжнародна асоціація зі статистики (IAOS) — <http://isi.cbs.nl/>
3. Міжнародна організація праці (ILO) — <http://www.ilo.org/>
4. Міжнародний інститут статистики (ISI) — <http://isi.cbs.nl/>
5. Організація економічної співпраці та розвитку (OECD) <http://www.oecd.org/>

Офіційні сайти науково-дослідних інститутів і центрів, пошукових систем:

1. База українського законодавства в Інтернет – www.lawukraine.com
2. Інститут економічних досліджень і політичних консультацій – www.ier.kiev.ua
3. Інститут світової економіки і міжнародних відносин – www.iweir.org.ua
4. Консорціум економічних досліджень – www.eurasia.org/eerc/kyiv/EERC
5. Український центр економічних і політичних досліджень ім. О.Разумкова – www.ucerps.org

Офіційні сайти наукових і електронних бібліотек в Україні:

1. Електронна бібліотека – www.lib.com.ua
2. Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича - <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua>
3. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського – www.nbuv.gov.ua
4. Національна парламентська бібліотека – www.alpha.rada.kiev.ua